

CHILD HEALTH SECURITY THROUGH ICDS IN RURAL PUNJAB (INDIA)

Dr Sarbjit Singh Kular

(Dr Sarbjit Singh, Assistant Professor in Public Administration, Guru Gobind Singh College, Sanghera(Barnala)India.

Abstract

Integrated Child Development Services (ICDS) which has been operating in the all districts of Punjab for decades. The present study based on primary and secondary sources of information was carried out to evaluate the supplementary nutrition ration components of Integrated Child Development Scheme (ICDS) in Barnala district of Punjab by selecting all the ICDS projects in the district. The results revealed that the availability of supplementary nutrition ration for the children at Anganwadi Centres (AWCs) was not satisfactory. The proper implementation of the scheme was impeded by many constraints such as non-availability of Supplementary Nutrition (SN) ration at the Anganwadi centres, lack of knowledge about the benefits of SN ration, lack of facilities such as water, space, light etc. at AWCs. The government should issue necessary instructions to concerned agencies for regular supply of supplementary nutrition and must also look into the reasons for such disruption in each case and should initiate necessary actions required in the given situation.

Key Words: ICDS, AWW, AWC, SN, PSED.

INTRODUCTION

The child not only inherits but also transmits the human culture and civilization, human values and ethos. The child is the greatest human asset and most valuable wealth, which has to be nourished with all love and care and protected from all kinds of evils and exploitation, so the human beings will be happy and the world will prosper (Mamata and Sarada, 2009). Early childhood (the first six years) constitutes the most crucial period in life, when the foundations are laid for cognitive, social, emotional, physical development and cumulative life-long learning. Child's survival, growth and development have to be looked at as a holistic approach, as one cannot be achieved without the others. There have to be balanced linkages between education, health and nutrition for proper development of a child. With a view to improve the health and nutritional status of children, the supplementary nutrition programme is one of the most important components of ICDS scheme.

The Integrated Child Development Services (ICDS) Scheme is one of the flagship programmes of the Government of India and represents one of the world's largest and unique programmes for early childhood care and development. It is the foremost symbol of country's commitment to its children, as a response to the challenge of providing pre-school non-formal education on one hand and breaking the vicious cycle of malnutrition, morbidity, reduced learning capacity and mortality on the other. ICDS was launched on 2nd October 1975, on the auspicious occasion of the 106th birth anniversary of Mahatma Gandhi, the Father of the Nation (Mamata and Sarada, 2009). In the initial stages ICDS was implemented in 33 selected community development blocks all over India. ICDS has expanded considerably in subsequent years and at present there are 7076 sanctioned projects, 7025 operational projects in India and 155 sanctioned and 154 operational projects in Punjab. Services under the scheme are being provided through a net-work of about 1331076 operational Anganwadi centers in India as well as 26656 operational Anganwadi centers in Punjab (Annual Report 2012-2013). The programmed beneficiaries are children below 6 years, pregnant women and lactating mothers for supplementary nutrition, immunization, health check ups, referral services. Women in the age group of 15-45 years and adolescent girls up to the age 18 years for health and nutrition education and children from three to six years of age are beneficiaries for non-formal pre-school education. All children below 6 years of age, pregnant women and lactating mothers are eligible for availing of services under the ICDS Scheme. BPL is not a criterion for registration of beneficiaries under ICDS. The Scheme is universal for all categories of beneficiaries and in coverage. The focal point for the delivery of ICDS services in an Anganwadi-a child care center located within the village or slum area itself. Each Anganwadi Centre (AWC) is run by an Anganwadi worker (AWW) and a helper and usually covers a population of 400 to 800 in rural and urban areas and 300 to 800 in tribal and hilly areas. Rattan (1997) gave details about genesis, growth, components of ICDS and described a package of seven services comprising supplementary nutrition, immunization, health check-ups, and referral services' treatment of illness, Nutrition and health education and non-formal pre-school education (PSED) which are provided under ICDS.

The number of beneficiaries for Supplementary Nutrition in all over India was 74.68 million children from six months to six years of age and in Punjab, the number of beneficiaries for Supplementary Nutrition was 1.06 million children from six months to six years of age, up to 31 January 2013. The Government of India has recently, revised the cost of supplementary nutrition for different category of beneficiaries. On average, the effort is to provide daily nutritional supplements to the extent of 500 calories and 12-15 gms of protein per child from 6-72 months, and 800 calories and 20-25 gms of protein per severely

Data Mining Techniques for Intrusion Detection System: A Review

Hardeep Kaur, Parmpreet Kaur

Dept. of CSE, GNDU, Punjab,
India

Abstract— As more and more data goes online, there is a huge need to secure a large amount of information. Due to rapid growth of information technology, security is the most challenging area for computers and networks. In these days it is very important to provide a high level security to protect the confidential information. Intrusion detection system is one of the technologies which are used to provide network security. Now a day's various data mining techniques are used for intrusion detection. This paper includes brief introduction to intrusion, intrusion detection and approaches for intrusion detection. This paper mainly focuses on techniques of data mining used for intrusion detection system.

Keywords— Data mining, data mining techniques, intrusion detection, intrusion detection system.

INTRODUCTION

In today's digital Networks, users are facing the new challenges of electronic attacks. [1] According to calculation 86 percent of the respondents used firewalls, but firewalls are not sufficient to provide adequate protection. This insecure environment has given rise to the field of intrusion detection and prevention. [2] Intrusion detection is the very important technology which gives us powerful solution to this problem. In these days, most of the research work is going on in this field. [1]

Intrusion

Intrusion is one of the malicious activities that try to deny the security aspects of a computer system. It is defined as a set of actions that attempts to compromise the data availability, integrity or confidentiality of any resource. [3][4][5]

Data Integrity

Data integrity ensures that the data i.e. transmitted by the sender is not altered during its transmission until it reaches the intended receiver. It maintains the consistency and accuracy of the data from its transmission to reception.

Data Confidentiality

Data confidentiality ensures that the data being transmitted through the network is accessible to only those receivers that are authorized to receive this data. It assures that the data has not been read by unauthorized users.

Data Availability

Any network or a system resource ensures that the required data is usable and accessible by the authorized users whenever they need it. [5][6]

Intrusion Detection

Intrusion detection is the process of analyzing and monitoring the events that occur in a computer system to detect malicious activities taking place through the network. [3][4][11]

Intrusion Detection System

Intrusion Detection system is a combination of software and hardware components that detects intrusions in the network. [4][8] Intrusion Detection System examines the operations of routers, firewalls, management servers and files that are critical to security mechanisms. [7] IDS monitor the events taking place in the network by gathering and analyzing information from various areas within the network. The main objective of intrusion detection system is to alarm the system administrator whenever any malicious activity is detected in the network. [4][8][2]

Principal

Guru Gobind Singh College,
Sanghera (Barnala)

Nutrition and Health Education Programme of ICDS Scheme for Pregnant Women in Rural Punjab

Sarbjit Singh Kular

Assistant Professor, Public Administration, Guru Gobind Singh College Sanghera, Barnala (Punjab), India

ABSTRACT

The Integrated Child Development Services (ICDS) Scheme is one of the flagship programmes of the Government of India and represents one of the world's largest and unique programmes for early childhood care and development. ICDS was launched on 2nd October 1975, on the auspicious occasion of the 106th birth anniversary of Mahatma Gandhi, the Father of the Nation. ICDS has been operating in the parts of Punjab for decades. Present study was conducted to examine the impact of Nutrition and Health Education (NHED) of ICDS on the pregnant women in terms of enhancing their knowledge in the critical Health Care areas like, health check-up, immunization, nutrition care of children and women, prevention of nutritional deficiency diseases, etc. and the extent to which the pregnant women put this knowledge into practice. The study was conducted in all three ICDS project: Barnala, Sehna and Mehal Kalan of the Barnala District of Punjab. A total of 30 villages (10 from each ICDS project) were selected on the basis of random. From each village 2 pregnant women were selected randomly. Thus a total of 60 pregnant women were in the sample, from all 30 villages which were having Anganwadi for at least the last 25 years, as such pregnant women are expected to avail the NHED service of ICDS scheme. It was found that (80%) of the women received two doses of tetanus toxoid. It is good that a majority (63.32%) of pregnant women was able to get iron and folic acid tablets as per nutrition norms. A majority (66.66%) of the pregnant women did not receive supplementary nutrition food from the AWCs. Again majority (66.66%) of the women had no proper awareness about initial breast feeding for a newly born. A high majority (81.66%) of the pregnant women did not know about the names of different types of vaccinations given to their children. Again A high (81.66%) pregnant women did not know real reasons behind measles. A majority (76.66%) of the pregnant women were not sure about managing measles. It is recommended that Supervisors should be given the responsibility of organising formal NHED sessions at regular intervals in AWCs under their supervision. Continuous and effective monitoring by Child Development Project Officers (CDPOs) and district officials, as also active participation of health functionaries, can go a long way in the effective implementation of this component.

Keywords: ICDS, AWW, AWC, NHED, IEA, SN.

INTRODUCTION

The Integrated Child Development Services (ICDS) Scheme is one of the flagship programmes of the Government of India and represents one of the world's largest and unique programmes for early childhood care and development. ICDS was launched on 2nd October 1975, on the auspicious occasion of the 106th birth anniversary of Mahatma Gandhi, the Father of the Nation.¹ In the initial stages ICDS was implemented in 33 selected community development

blocks all over India. ICDS has expanded considerably in subsequent years and Up to 31st March 2013; there are 7076 sanctioned projects, 7025 operational projects in India. In Punjab ICDS program has expanded very rapidly. At present, there are 155 sanctioned and 154 operational projects.² Vijay Rattan³ in his book (1997) gave details about genesis, growth, components of ICDS and described a package of seven services comprising supplementary nutrition, immunization, health check-ups, and referral services' treatment of illness, Nutrition and health education and non-

Principal
Guru Gobind Singh College,
Sanghera, Barnala

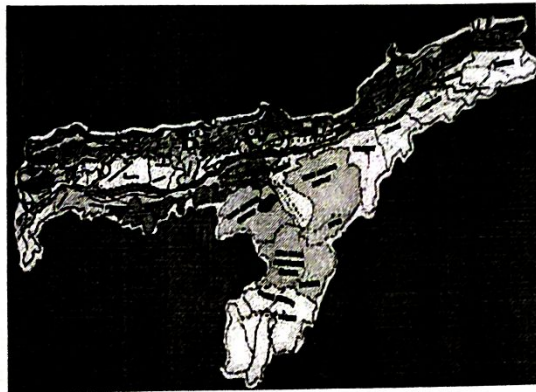
UNDERSTANDING BODO MOVEMENT: AN OVERVIEW

Gurpreet Kaur

Research Scholar, Deptt. of Defence and Strategic Studies, MDU Rohtak
Assistant Professor of Defence and Strategic Studies at Sri Guru Gobind Singh College

Sanghera, Barnala (Punjab) Assam has been at the crossroads for interaction between several cultures and peoples. It was home to corporate groups of migrants, traders and smaller subsistence-agriculture-based ethnic groups. These groups moved consistently between South Asia, Southeast Asia and Inner Asia¹. Assam as a state has its specific grievances which over the years have intensified with various events plaguing the state both externally and internally. Among many statehood problems of northeastern states of India, Bodoland movement in Assam takes a front seat in driving the insurgency movement in the region. This article tries to analyse the Bodoland movement's basic understanding.

Bodoland: a statehood concept

The demand for separate state consisting of areas located extreme north of north bank of Brahmaputra river in the state of Assam, by the foothills of Bhutan and Arunachal Pradesh is predominantly inhabited by the Bodo ethnicity. Map of Bodoland demand (representative purpose only)²

The Bodoland Movement

Bodoland Movement for an independent state of Bodoland started on March 2, 1987 under the leadership of Upendranath Brahma of the All Bodo Students' Union (ABSU). NDAB is the principle group demanding separate homeland for Bodos.

Bodoland movement is an offshoot of Assam Movement of 1979, which was launched by the All Assam Students' Union (AASU) and All Assam Gana Sangram Parishad (AAGSP) against Bangladeshis. This movement was unprecedentedly supported by all the constituent ethnic circles of Assam. That ended with signing of Assam Accord 1985. However, all the stake holders of Assam Movement were not satisfied with the solution of Assam Accord amongst few ethnic quarters of Assam. Because the accord was found by them was not favorable which was expected by them.³ It was only then a close collaborator of AASU named Upendranath Brahma, launched the

ISSN 2348-2664

संस्कृत
कविता

संस्कृत 2019
10 अंक

ਮਿਥ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ

ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਟੀਚ

ਮਿਥ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ... ਮਿਥ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ... ਮਿਥ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ...

ਮਿਥ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ... ਮਿਥ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ... ਮਿਥ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ...

ਮਿਥ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ... ਮਿਥ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ... ਮਿਥ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ...

ਮਿਥ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ... ਮਿਥ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ... ਮਿਥ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ...

ਮਿਥ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ... ਮਿਥ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ... ਮਿਥ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ...

ਮਿਥ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ... ਮਿਥ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ... ਮਿਥ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ...

ਮਿਥ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ... ਮਿਥ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ... ਮਿਥ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ...

ਮਿਥ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ... ਮਿਥ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ... ਮਿਥ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ...

ISSN: 2277-9930

63

ਅਕਤੂਬਰ-ਦਸੰਬਰ 2019

ਪ੍ਰਤਿਮਾਨ

ਮੁੱਲ: 50/-

ਪੱਤਲ ਕਾਵਿ - ਮਲਵਈ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਰਤਾਰੇ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ / ਰਮਿੰਦਰਪਾਲ ਕੌਰ

ਕਵੀਸ਼ਰੀ ਮਲਵਈ ਖਿੱਤੇ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਾਹਿਤਕ ਉਪਜ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਵਾਂਗ ਕਵੀਸ਼ਰੀ ਮਲਵੇ ਦੀ ਰਹਿਤਲ ਵਿੱਚੋਂ ਉਪਜੀ ਤੇ ਵਿਗਸੀ। ਕਵੀਸ਼ਰੀ ਕਾਵਿ ਦੇ ਅਹਿਮ ਰੂਪ ਵਜੋਂ ਉਭਰਿਆ ਪੱਤਲ ਕਾਵਿ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਆਹ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਇੱਕ ਰੀਤ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਸਾਹਿਤਕ ਕਿਰਤ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਸਗੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਵਰਤਾਰੇ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਤੇ ਤਤਕਾਲੀ ਮੁਹਾਂਦਰੇ ਨੂੰ ਰੂਪਮਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਅਹਿਮ ਸਾਧਨ ਵੀ ਹੈ। “ਪੱਤਲ ਅਖਵਾ ਜੰਵ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਰੀਤ ਮੁਖੀ ਕਾਵਿ ਰੂਪ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਵਿ ਰੂਪ ਦਾ ਪ੍ਰਚਲਣ ਸਾਨੂੰ ਮਾਨਵ ਜੀਵਨ ਦੇ ਕਬੀਲਾਦਾਰੀ ਦੇ ਯੁੱਗ ਦੀ ਯਾਦ ਦਿਵਾਂਦਾ ਹੈ।”

‘ਪੱਤਲ ਕਾਵਿ’ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ‘ਪੱਤਲ’ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ਦੋ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਰੀਤ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੈ। ਪੱਤਲ ਉਹ ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਰੱਖ ਕੇ ਪਹਿਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਪਰੋਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਭੋਜਨ ਵਿੱਚ ਭਾਵੇਂ ਸਾਦਾ ਖਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭੋਜਨ ਪਰ ਖਾਣਾ ਖਾਧੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਭਾਂਡੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਕਾਰਨ ਪੱਤਲ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹੱਤਵ ਸੀ। ਇਹ ਪੱਤਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ ਪੱਤਰਾਂ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। “ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਅਜੇ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਬਰਤਨ ਨਹੀਂ ਸਨ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੋਏ ਤਾਂ ਬਿਛ ਬੂਟਿਆਂ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਉੱਤੇ ਹੀ ਭੋਜਨ ਛਕਿਆ ਛਕਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਪੱਤਲ ਜਾਂ ਪੱਤਲਿ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।”² ਪੱਤਲ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਪਤ੍ਰਸਥਲੀ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਥਾਲੀ। ‘ਪੱਤਲ’ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵਿਆਹ ਦੌਰਾਨ ਜਿਸ ਪਿੰਡ ਬਰਾਤ ਗਈ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਜਾਂ ਭੈਣ ਭੂਆ ਕੋਲ ਵਿਆਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਧੀ ਭੈਣ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਦੀ ਅੰਗਲੀ ਸੰਗਲੀ ਜੁੜਦੇ ਘਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਨਾ ਜਾ ਕੇ ਕੁੱਝ ਮਠਿਆਈ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਰੀਕੇਬਾਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਫੇਰੀ ਜਾਂਦੀ ਮਠਿਆਈ ਨੂੰ ਵੀ ਕਈ ਵਾਰ ਪੱਤਲਾਂ ਕਹਿ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ‘ਪੱਤਲ’ ਰਿਸ਼ਤੇਨਾਤੇ ਦੀ ਸਾਂਝ ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਬਣਦੀ ਸੀ।

ਪੱਤਲ ਕਾਵਿ ਲਈ ‘ਜੰਨ’ ਜਾਂ ‘ਜੰਵ’ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ‘ਜੰਨ’ ਸ਼ਬਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ‘ਜਨਯ’ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਹਨ ‘ਲਾੜੇ ਦੇ ਸਾਥੀ’।

ਕਬੀਲਾ ਯੁੱਗ ਦੌਰਾਨ ਜਦੋਂ ਬਰਾਤ ਆਉਂਦੀ ਸੀ ਤੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਬੈਠ ਦੀ ਤਾਂ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬੀਲੇ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਦੂ ਟੂਣੇ ਤੇ ਮੰਤਰ ਵਿਧੀਆਂ ਨਾਲ ਵਸ ਕਰਨ ਦੀ

ਇੱਛਾ ਅਧੀਨ ਕਈ ਕਰਮ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਵਾਲੀ ਧਿਰ ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਸੁਚੇਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਤੇ ਅਜਿਹੇ ‘ਕੀਲੇ ਹੋਏ’ ਖਾਣੇ ਨੂੰ ਖਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸਰ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਰੀਤ ਕਰਦੀ। ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੀ ਇਹ ਰੀਤ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਤਬਦੀਲੀ ਧਾਰਨ ਕਰ ਕੇ ਪੱਤਲ ਕਾਵਿ ਤੱਕ ਜਾ ਪੱਜੀ।

“ਕਿਸੇ ਕਬੀਲੇ ਵਿੱਚ ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀ ਵੇਲੇ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬੀਲੇ ਦੇ ਲੋਕ ਖਾਧ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਜਾਦੂ ਟੂਣੇ ਨਾਲ ਕੀਲ ਦਿੰਦੇ ਤਾਂ ਉਸ ਭੋਜਨ ਨੂੰ ਤੰਤਰ ਮੰਤਰ ਨਾਲ ਪਹਿਲੇ ਦੂਣੇ ਟਾਮਣ ਦੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਵਾਏ ਬਿਨਾਂ ਖਾਣਾ ਖਤਰਨਾਕ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।”³

ਪ੍ਰੋ. ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਦਮ ਅਨੁਸਾਰ, “ਸਾਰੀ ਕਾਵਿ ਜੰਵ ਨਾਲ ਹਾਸਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਜੰਵ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸਮੂਹਿਕ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਜੰਵ ਬੰਨਣ ਤੇ ਖੋਲਣ ਰੀਤ ਅਜਿਹੀ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਦਰਜਨਾਂ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜੰਵ ਲਿਖ ਧਰੀਆਂ। ਲੋਕ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਕਾਵਿ ਧਾਰਾ ਦਾ ਹੜ ਵਗ ਤੁਰਿਆ। ਸੁਆਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜੰਵ ਬੰਨ੍ਹਣਾ ਕੀ ਹੈ? ਕੀ ਕਿਸੇ ਰੱਸੀ ਨਾਲ ਜਾਂ ਜਾਲਨਾਲ ਜਾਂਵੀਆਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਨਹੀਂ ਇਹ ਤਾਂ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਬੰਧਨ ਹੈ, ਰਸਮ ਦਾ ਰੱਸੀ ਜਾਲ ਹੈ।”⁴

ਪੱਤਲ ਕਾਵਿ ਦੀ ਇਹ ਰੀਤ ਮੁੱਖੀ ਰਚਨਾ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕਦੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਪਰਪੱਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਪ੍ਰੋ. ਸ. ਸ. ਪਦਮ ਅਨੁਸਾਰ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਬਠਿੰਡਾ ਦੀ ਪੱਤਲ ਦੀ ਪੱਤਲ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ ਜੋ 1868 ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਗਈ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।⁵

ਡਾ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿੰਧੂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪੱਤਲ ਕਾਵਿ ਵਿੱਚ 95 ਪੱਤਲਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ।⁶ ਪਰ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਿਰਦੀ ਨੇ ਮਲਵੇ ਦੇ ਲੋਕ ਸਾਹਿਤ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਜੀਵਾ ਰਾਮ ਮੁਕਾਮ ਝੰਡੂ ਕੇ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਰ ਰਚਨਾ ‘ਅਥ ਕਿੱਸਾ-ਨਵੀਂ ਪੱਤਲ’ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ।⁷

ਵਿਚਾਰਕਾਂ ਤੇ ਖੋਜਕਾਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਪੱਤਲਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਮਰਦਾਨਾ ਤੇ ਜਨਾਨਾ ਪੱਤਲ। ਮਰਦਾਨਾ ਪੱਤਲ ਮਰਦਾਂ ਵੱਲੋਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਬਧੀ ਰੋਟੀ-ਛੁਡਾਉਣ ਲਈ ਤੇ ਜਨਾਨਾ ਪੱਤਲ ਔਰਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬਰਾਤ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਬੰਨਣ ਲਈ ਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਵਰਨਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ‘ਪੱਤਲ ਕਾਵਿ ਦੀ ਰਚਨਾ’ ਮਰਦਾਂ ਨੇ ਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਔਰਤਾਂ ਪੱਤਲਕਾਰਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਕ੍ਰਿਪਰੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਲੋਕਮਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲਈ ਤੇ ਰੋਚਕਤਾ ਭਰਨ ਲਈ ਪੱਤਲਕਾਰ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾਂ ਰੰਗ

ਉਮਾਸਿਕ ਪੁਸਤਕ ਲਈ ਨੰ: 77-80

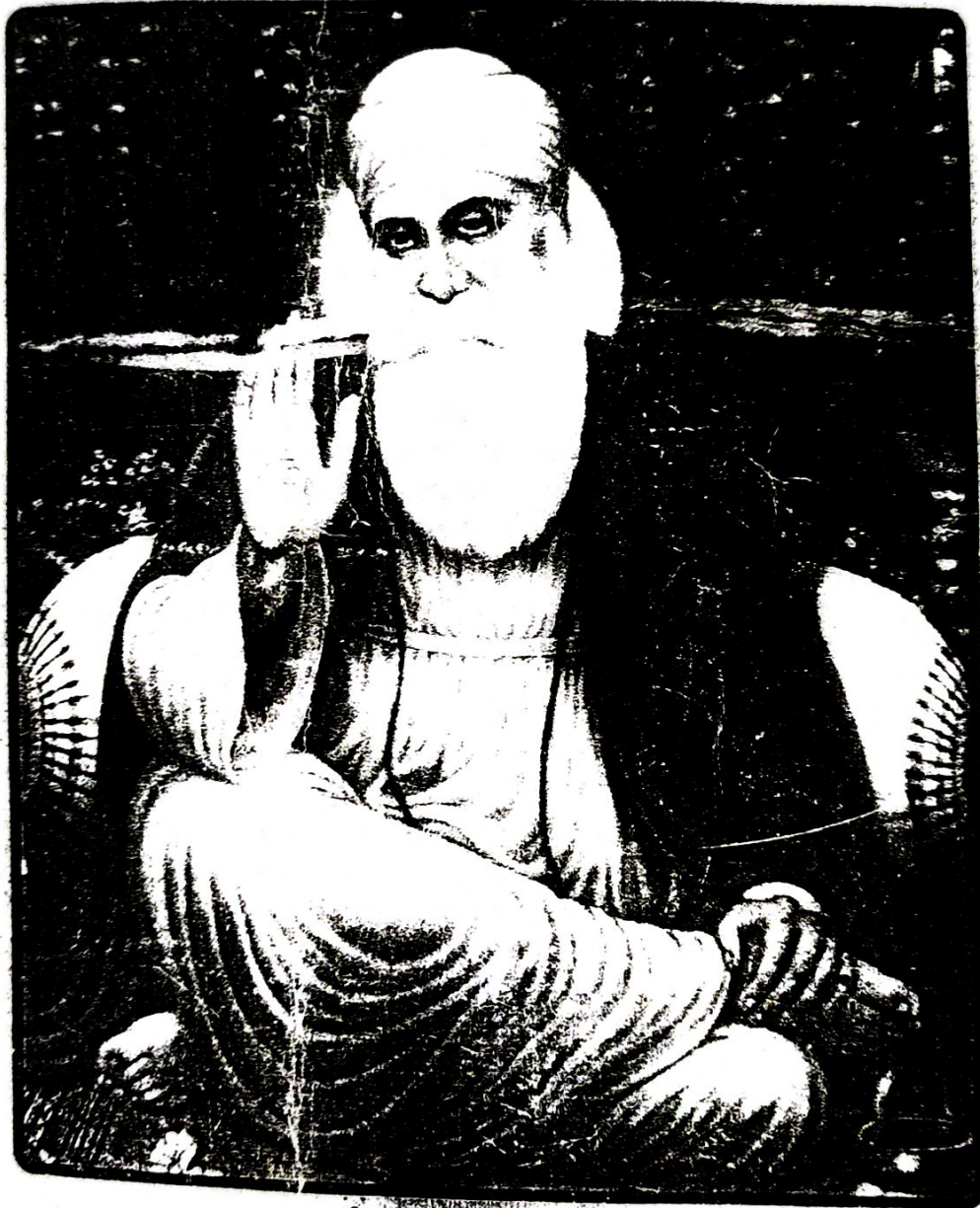
ਅਪ੍ਰੈਲ 2019 - ਮਾਰਚ 2020

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ
ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ
550ਵੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ

ਜਾਗੀ

ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ

ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ: ਡਾ. ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ

ਮਾਲਵਾ ਰਿਸਰਚ ਸੈਂਟਰ, ਪਟਿਆਲਾ (ਰਜਿ.)

H BZL 0113

JAGO

INTERNATIONAL

65.	ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਾਨਵਤਾ ਦੇ ਭਲੇ ਦੇ ਸੁਨੇਹੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਦੀ ਸਖਤ ਲੋੜ	298
	- ਡਾ. ਸਵਰਾਜ ਸਿੰਘ	
66.	ਨਰੈਣੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਸਿਰਜਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ/- ਡਾ. ਰਾਜਮਹਿੰਦਰ ਕੌਰ	300
68.	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਸੰਗੀਤਕ ਪੱਖ/- ਕੁਮੁਦ ਤਲਵਾੜ	304
69.	ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਭਾਵ ਜੁਗਤ/- ਸੁਨੀਤਾ ਰਾਣੀ	310
70.	ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀਆਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦਾ ਭੂਗੋਲਿਕ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਅਧਿਐਨ	316
	- ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ	
71.	ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ : ਇੱਕ ਸੰਗੀਤਕਾਰ/- ਗੁਰਮਿੰਦਰ ਕੌਰ	344
72.	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸੰਦੇਸ਼/- ਹਰਜੀਤ ਕੌਰ ਕਲਸੀ	351
73.	ਸਮਕਾਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਬਿੰਬ/- ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ	356
74.	'ਜਪੁਜੀ' ਵਿਚ 'ਉ' ਤੇ 'ਇ' ਦਾ ਵਿਆਕਰਨਕ ਪ੍ਰਕਾਰਜ/- ਡਾ. ਮਨਜੀਤ ਕੌਰ	361
75.	ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣਾਤਮਿਕ ਅਧਿਐਨ	365
	- ਪ੍ਰੋ. ਰੁਪਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ	
76.	ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਤਤਕਾਲੀ ਸਮਾਜ/- ਡਾ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ	378
77.	...ਕੀਤੋਸੁ ਆਪਣਾ ਪੰਥ ਨਿਰਾਲਾ/- ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ 'ਰੁਪਾਲ'	382
78.	ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਚਿਤਰਣ/- ਕੁਲਜੀਤ ਕੌਰ	386
79.	"ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਮਿਟੀ ਧੁੰਧੁ ਜਗਿ ਝਾਨਣੁ ਹੋਆ।	391
	ਜਿਉ ਕਰਿ ਸੁਰਜੁ ਨਿਕਲਿਆ, ਤਾਰੇ ਛਪਿ ਅੰਧੇਰੁ ਪਲੋਆ।"/- ਦਵਿੰਦਰ ਕੌਰ	
80.	ਚੌਥੀ ਉਦਾਸੀ ਪੱਛਮ ਦੀ/- ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਸਿੰਘ	396
81.	ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਵਿਦਿਅਕ ਫਲਸਫ਼ਾ-ਇਕ ਅਧਿਐਨ/- ਡਾ. ਹਰਜਿੰਦਰ ਕੌਰ	400
82.	'ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਜੀਵਨ ਗਾਥਾ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਸਿਧਾਂਤ'	404
	- ਸੰਦੀਪ ਕੌਰ ਗੁਰਾਇਆ	
83.	ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਪਰਿਪੇਖ/- ਹਰਦੀਪ ਕੌਰ	409
84.	ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀਆਂ ਯਾਦਗਾਰਾਂ : ਧਰਮਸ਼ਾਲਾਂ ਅਥਵਾ ਗੁਰਦੁਆਰੇ/- ਸੁਖਮੇਰ ਸਿੰਘ ਅਸ਼ੋਕ	415
85.	ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ : ਸਮਾਜਿਕ ਸਰੋਕਾਰ/- ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੌਰ	421
86.	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ : ਵਿਗਿਆਨਕ ਸਰੋਕਾਰ/- ਡਾ. ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਫੀਨਾ	426
87.	ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਫਲਸਫੇ ਵਿਚ ਸਮਾਜਿਕ ਬਰਾਬਰਤਾ ਅਤੇ ਨਾਰੀ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ	434
	- ਰਛਪਾਲ ਕੌਰ	
88.	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਰਚਿਤ 'ਜਪੁਜੀ' ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ	439
	- ਡਾ. ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ	
89.	ਗੁਰੂਨਾਨਕ ਕਬੀਰ ਗਾਥਾ	443
90.	ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕਾ ਬਿਹਾਰ ਆਗਮਨ - ਪ੍ਰੋ: ਲਾਲ ਮੋਹਰ ਤਪਾਧਿਆਯ	444
91.	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਹਿਮਾ ਬਾਰੇ ਉਤਕ੍ਰਿਸ਼ਟ ਪੁਸਤਕਾਂ	446
92.	ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਇਕ ਅਦੁੱਤੀ ਗ੍ਰੰਥ/- ਸੰਦੀਪ ਸਿੰਘ	452
93.	ਵਿਨੋਬਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ 'ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ' ਦਾ ਟੀਕਾ ਇਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਰਚਨਾ/- ਜਗਦੀਪ ਸਿੰਘ	453
94.	ਪੁਸਤਕ ਚਰਚਾ	455
96.	ਪੁਸਤਕ ਗਿਵਿਉ	457
97.	'ਜਾਗੋ ਇਟਰਨੈਸ਼ਨਲ' ਨੂੰ ਲੇਖਕਾਂ/ਪਾਠਕਾਂ ਦਾ ਉਗਾਰਾ ਟੈਲੀਫੋਨ	459
99.	ਸਾਹਿਤਕ ਸਰਗਰਮੀਆਂ/ਪੇਸ਼ਕਸ਼ : ਸੰਦੀਪ ਸਿੰਘ	460
98.	ਪ੍ਰਾਪਤ ਪੁਸਤਕਾਂ	463

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਪਰਿਪੇਖ

(ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਪਾਰਸ ਦੇ ਰਚਿਤ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ)

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਮਹਾਨ ਸਮਾਜ ਸੁਧਾਰਕ, ਚਿੰਤਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਮੁੱਖ ਨਿਰਮਾਤਾ ਬਣ ਕੇ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਪਰਿਵਰਤਨ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਭਰਮਾਂ, ਝੂਠੇ ਅਡੰਬਰਾਂ, ਪਖੰਡਾਂ, ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਕਾਰਾਂ, ਗੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ, ਜਾਤ-ਪਾਤ ਆਦਿ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਾਂਝਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਈਸ਼ਵਰ ਦੀ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਿਆ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ 15 ਅਪਰੈਲ 1469 ਈ. ਨੂੰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸ਼ੇਖਪੁਰਾ (ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਦੇ ਪਿੰਡ ਤਲਵੰਡੀ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਦੇਵੀ ਜੋ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕੌਮਲ ਅਤੇ ਸਰਲ ਸੁਭਾਅ ਵਾਲੀ ਇਸਤਰੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਸਮਕਾਲੀ ਹਲਾਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਓਲਝੇ ਹੋਏ ਸਨ ਕਿ ਸਮਾਜਿਕ, ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਸਦਾਚਾਰ ਬੁਰਾਈਆਂ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਿਆ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ, ਰੂੜੀਵਾਦ ਪ੍ਰੰਪਰਾਵਾਂ ਵਿਚ ਭਟਕ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮਾਰਗ ਦਿਖਾ ਕੇ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਪਾਰਸ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਵੀਸ਼ਰ ਹੈ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਬਹੁਤ ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੱਥਲਾਂ ਖੋਜ ਪੇਪਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਪਾਰਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਕਵੀਸ਼ਰੀ ਕਾਵਿ ਰਾਹੀਂ ਇੱਝ ਲਿਖਦਾ ਹੈ।

“ਧੁਰ ਦਰਗਾਹੇ ਹੰਸ ਆ ਗਿਆ, ਦੁੱਧੇ ਪਾਣੀ ਛਾਨਣ

ਤਾਰੇ ਛੁੱਪੇ ਅੰਧੇਰ ਪਲੋਇਆ, ਨਜ਼ਰੀ ਆਇਆ ਚਾਨਣ

ਅਰਸ਼ਾਂ ਚੋਂ ਰਹਿਮਤ ਦਾ ਝਰਨਾ, ਮਾਤ ਲੋਕ ਬਣਿ ਝਰਿਆ।”¹

ਪਾਰਸ ਦੀਆਂ ਸਤਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਆਗਮਨ ਨਾਲ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਜੋ ਗਿਰਾਵਟ ਆ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਧੁਰ ਦਰਗਾਹੇ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਜੋ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਫੈਲੇ ਆਡੰਬਰਾਂ ਨੂੰ ਛਾਨਣ ਲਈ ਆਏ। ਭਾਵ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਸਮਕਾਲੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚਲੀਆ ਗਿਰਾਵਟਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣਾ ਸੀ। ਭਾਵ ਵਹਿਮਾ ਦੀ ਧੁੰਦ ਉੱਡ ਗਈ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਚਾਨਣ ਹੋਇਆ। ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਪਾਰਸ ਕਵੀਸ਼ਰ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਾਵਿ ਰਚਨਾ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

“ਅੱਖੀਆ ਨਾਲ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮਾੜੀ ਦਸ਼ਾ ਦੇਸ਼ ਤੱਕੀ

ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮ ਪੰਡਤ ਕਾੜੀ ਹੁੰਦੇ ਧੱਕਮ ਧੱਕੀ

Knowledge Of Anganwadi Workers And Their Problems In Rural ICDS Blocks Of Rajasthan

Dr. Sarbjit Singh Kular*

ABSTRACT

Integrated Child Development Services (ICDS) has been operating in the all districts of Rajasthan for decades. The present investigation was carried out to study the profile of Anganwadi Workers (AWWs) and to assess knowledge of AWWs and problems faced by them while working at Anganwadi centres. For this study, six districts namely Churu, Jhunjhunu, Sikar, Jaipur, Nagaur and Bikaner were selected from Rajasthan state of India. Further 05 Anganwadis from each selected district were selected randomly. The results revealed that 46.66% of AWWs were aged between 36-45 years. A majority 63.33% of the AWWs were educated up-to matriculation. It was good to found that 66.66% of AWWs had service as AWW above fifteen years. Overall, it was found that AWWs have best knowledge about the component of immunization (50%) while least about referral services (12.50%). In present study the problems felt by AWWs were mainly lack of availability of electricity (83.33%), drinking water facilities (73.33), toilet facilities (93.33) and inadequate honorarium (93.33%). However, it was disappointing to find that majority of Anganwadi centers are not running in their own building.

Keywords : ICDS (Integrated Child Development Services), AWW (Anganwadi Worker), AWC (Anganwadi Centre), PSE (Pre-School Education), NHED (Nutrition and Health Education).

INTRODUCTION

The Integrated Child Development Services (ICDS) Scheme is one of the flagship programmes of the Government of India and represents one of the world's largest and unique programmes for early childhood care and development. It is the foremost symbol of country's commitment to its children, pregnant women and nursing mothers, as a response to the challenge of providing pre-school non-formal education on one hand and breaking the vicious cycle of malnutrition, morbidity, reduced learning capacity and mortality on the other. ICDS was launched on 2nd October 1975, on the auspicious occasion of the 106th birth anniversary of Mahatma Gandhi, the Father of the Nation. In the initial stages ICDS was implemented in 33 selected community development blocks all over India. ICDS has expanded considerably in subsequent years and at present there are 7075 sanctioned projects, 7075 operational projects in India and 304

sanctioned and 304 operational projects in Rajasthan. Services under the scheme are being provided through a net-work of about 13,72,872 operational Anganwadi centers in India as well as 61974 operational Anganwadi centers in Rajasthan. The programmed beneficiaries are children below 6 years, pregnant women and lactating mothers for supplementary nutrition, immunization, health check ups, referral services. Women in the age group of 15-45 years and adolescent girls up to the age 18 years for health and nutrition education and children from three to six years of age are beneficiaries for non-formal pre-school education. All children below 6 years of age, pregnant women and lactating mothers are eligible for availing of services under the ICDS Scheme. Below Poverty Line (BPL) is not a criterion for registration of beneficiaries under ICDS. The Scheme is universal for all categories of beneficiaries and in coverage. Rattan (1997) gave details about genesis, growth, components of ICDS

*Principal Cum Professor in Public Administration - Guru Gobind Singh College, Sanghera (Barnala)

UPCOMING THREATS TO INDIA 2050: NEED OF DIRECT ENERGY WEAPON FOR NATIONAL SECURITY

Dr. Gurpreet Kaur sadioura (HOD)
Assistant professor, Defence and strategic study, Guru Gobind Singh college sanghera

Abstract

A country's growth is directly related to the political stability it has. Political stability is attained by ensuring both internal and external security. Internal security is governed by political ideals and mandates which has been accepted by the majority of the country's population in a democratic setup. The institutions like the parliament where the representatives of the population set rules and laws have to be responsible for providing the internal security. A mature democracy ensures that the country survives and grows. External security on the other hand depends upon different criteria. This involves more of diplomacy, political leadership its stand and vision, attitude of the neighbors, support in international forums, financial standing etc. An important factor which also governs the external environments is the reaction to a nation's military might. Though this is factor which in the present scenario of global peace, no nation wants to admit openly but it is a hidden fact that the respect for a country is also due its military capability. The present article is an attempt to bring the fore the various agencies which are or should be involved in this race so that by a timeline of 2050 the Indian armed forces are possessing this technology in a fully operation form to ensure that the agents who want to disrupt the stability of the country and hinder its growth are put in place and prevented from doing so.

Keywords: National security, threats, weapons etc.

1. INTRODUCTION

A Directed Energy Weapon Perspective

Threats can be derived from the study of change in the nature of warfare/conflicts. Warfare as always has been an integrated part of civilization. Like civilization it has always reflected man's nature and achievements. From a simple war, between two tribes in lion cloth and sharpened rudimentary weapons, today we have highly precise weapon platform performing multi task. Warfare in the opening decade of the 21st century is as prevalent as it was a millennium ago, except that the nature of warfare has changed drastically.

The mega changes in trends which will manifest itself by around 2030 can be broadly classified as follows:-

- Individual Empowerment-will accelerate due to poverty reduction, growth of the global middle class, greater educational attainment, widespread use of new communication and manufacturing technologies and health advances
- Diffusion of power-No hegemony of power will exist. Networks and coalitions will pull power into a multi polar world.
- Demographic Patterns-The demographic arc will actually narrow down. Many countries will have economic decline as well as ageing problems. Close to 60 % of the world population will be urbanized and migration will increase.

Food, water, Energy Nexus-will be greatly in demand due to the increased population. The demand of one of these commodities will be governed by the supply of the other. With these transformations the world in 2030 will definitely will be a much different world than what it is today. Whether it is US, China or any other large country there will be no hegemony of power. The individual and the diffused power from states to informal networks will have drastic effect. Resources will be scarce and will have to be defended more strongly.

GOVT. OF INDIA- RNI NO. UPBIL/2014/56766
UGC Approved Care Listed Journal

ISSN - 2348 - 2397

OIS

SHODH SARITA

JOURNAL OF ARTS, HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY QUARTERLY BILINGUAL
PEER REVIEWED REFEREED RESEARCH JOURNAL

Ref. No. : SS/2020/OIS 19

Date : 18-12-2020

Certificate of Publication

Dr. Bhupinder Singh Taggar
Assistant Professor
Head, Department of History
Guru Gobind Singh College
Sanghera (Barnala)

TITLE OF RESEARCH PAPER

**BRITISH RULE IN PUNJAB: A STUDY OF
CANTONMENTS, TRADE AND URBANISATION**

This is certified that your research paper has been published in
Shodh Sarita, Volume 7, Issue 28, October to December 2020

SHODH SARITA
Editor in Chief

CHIEF EDITORIAL OFFICE

• 448/119/76, KALYANPURI THAKURGANJ, CHOWK, LUCKNOW -226003 U.P.

Cell: 09415578129, 07905190645

E-mail : serfoundation123@gmail.com

Website : <http://www.serresearchfoundation.in> | <http://www.serresearchfoundation.in/shodhsarita>

Guru Gobind Singh College
Sanghera (Barnala)
Principal